

Bouwsteen ten behoeve van de VHR-opgave

Soorten van de Vogelrichtlijn¹ voor zover betrokken bij de instandhoudingsdoelstellingen voor Natura 2000-gebieden

A043 Grauwe Gans² *Anser anser*, niet-broedvogel (Versie oktober 2024)

Deze bouwsteen richt zich op de Grauwe Gans in de hoedanigheid van niet-broedvogel. De Grauwe Gans is in Nederland het gehele jaar aanwezig. De aantallen zijn het hoogst in het najaar en in de winter, wanneer de omvangrijke eigen populatie aanvulling uit Noord- en Oost-Europa krijgt. Door veranderingen in de trekstrategie en de sterke toename van de Nederlandse broedpopulatie bestaat een toenemend deel van de in de winter aanwezige vogels uit eigen broedvogels. Grauwe Ganzen verblijven buiten de broedtijd overwegend in agrarisch gebied. In de winter lijkt de voorkeur uit te gaan naar intensief beheerde graslanden. Aan het einde van de winter en vooral in het vroege voorjaar wordt ook voedsel gezocht in ruige graslanden met vezelige grassoorten en kruiden in bijvoorbeeld natuurrezervaten, of in minder intensief benutte agrarische percelen. In het najaar, augustus-november, bevinden ze zich ook veel op akkergebieden. Slaapplaatsen, meestal gelegen op open water, spelen een essentiële rol in het ruimtegebruik van Grauwe Ganzen omdat ze bij voorkeur in de nabijheid van de slaapplaatsen foerageren (binnen 5 km). De Grauwe Ganzen in Nederland behoren tot de Noordwest-Europese populatie, waarvan het broedgebied en winterareaal zich uitstrekt van Noord-Noorwegen tot Zuid-Spanje. In Nederland verblijft in de winter ruim de helft van deze populatie.

I. Samenvatting

Landelijk doel³

Vigerend landelijk doel (zie doelendocument, ministerie van LNV 2006) <i>Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 86.300 vogels (seizoensgemiddelde⁴).</i>	86.300 vogels (seizoensgemiddelde)
Voorstel nieuw landelijk doel 2050 <i>Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor een populatie van ten minste 120.000 vogels (seizoensgemiddelde), waarmee een gunstige Staat van Instandhouding wordt behouden.</i>	120.000 vogels (seizoensgemiddelde)
Gunstige Referentiewaarde Populatie <i>Omvang populatie behorende bij de toestand waarin een populatie in ons land in een ecologisch 'gezonde' situatie verkeert (zie Vogel et al. 2021).</i>	120.000 vogels (seizoensgemiddelde)
Huidige populatieomvang <i>Gemiddeld aantal vogels in de periode 2014/15-2019/20 (seizoensgemiddelde).</i>	300.000 vogels (seizoensgemiddelde)

Voorstel voor regionale opgave

Het aantal vogels per regio (provincies en rijkswateren) en de regionale opgaves voor 2050 zijn in tabel 1 weergegeven. Voor de provincies is dit exclusief het aandeel rijkswateren. In deze bouwsteen zijn de rijkswateren gedefinieerd als het voortouwgebied⁵ van Rijkswaterstaat (RWS). Omdat er voor de Grauwe Gans als niet-broedvogel geen aanvullende landelijke opgave is, is er ook geen aanvullende

¹ Richtlijn 2009/147/EG van het Europees Parlement en de Raad van 30 november 2009 inzake het behoud van de vogelstand (PB 2010, L 20), zoals laatstelijk gewijzigd bij verordening (EU) nr. 2019/1010 van het Europees Parlement en de Raad van 5 juni 2019 (PB 2019, L 170).

² Niet in bijlage I genoemde en geregeld voorkomende trekvogel zoals bedoeld in artikel 4.2 van de Vogelrichtlijn. Voor Natura 2000-gebieden relevant als niet-broedvogel.

³ Het vigerende landelijke doel is niet zonder meer te vergelijken met het voorgestelde nieuwe landelijke doel. Bij het voorgestelde nieuwe landelijke doel is gebruik gemaakt van sinds 2006 beschikbaar gekomen nieuwe gegevens en informatie, correcties en voortschrijdend inzicht m.b.t. de in Nederland aanwezige vogelpopulaties (zie ook van Kleunen et al. 2017). Daarnaast zijn er verschillen in de systematiek om de landelijke doelen te bepalen (ministerie van LNV 2006, Vogel et al. 2021).

⁴ De som van maandelijkse schattingen (tellingen en modelvoorspellingen voor juli-juni), gedeeld door 12. Seizoensgemiddelde is een maat voor de aanwezigheid van een soort in het gehele niet-broedseizoen waar afzonderlijke maandaantallen sterk van elkaar kunnen wisselen. Ze geven een betrouwbaarder beeld dan seizoensmaxima, waar toeval een grotere rol speelt.

⁵ Natura 2000-gebied waar RWS of een provincie voortouwnemer is. De rol van voortouwnemer is vooral die van eerst verantwoordelijke bij het opstellen van het beheerplan.

regionale opgave. In beginsel zou dan gestuurd kunnen worden op behoud, waarvoor informatie over de actuele regionale aantallen houvast biedt. In de winter komen Grauwe Ganzen in alle regio's voor, met de grootste aandelen in de rijkswateren, Noord-Holland, Zuid-Holland, Gelderland en Friesland.

Tabel 1. Voorstel voor opgave (aantal vogels, seizoensgemiddelde) per regio (rijkswateren en provincies exclusief aandeel rijkswateren) van de populatie van de Grauwe Gans als niet-broedvogel voor 2050. De rijkswateren zijn gedefinieerd als het voortouwgebied van RWS. Tevens weergegeven zijn de huidige populatieomvang (gemiddeld seizoensgemiddelde), het aandeel binnen Nederland van de huidige populatie en de korte termijntrend. De trend heeft betrekking op de provincies inclusief de rijkswateren. Het huidige aantal vogels per regio is als vertrekpunt gehanteerd bij het voorstel voor de regionale opgaves. n.b. = niet bepaald.

Regio	Huidige populatie (2014/15-2019/20)	Landelijk aandeel regio (2014/15-2019/20)	Trend (2008/09-2019/20)	Voorstel regionale opgave 2050
rijkswateren	49.000	17%	n.b.	20.000
Noord-Holland	47.000	16%	sterke toename	19.000
Zuid-Holland	42.000	14%	sterke toename	17.000
Gelderland	35.000	12%	sterke toename	14.000
Friesland	28.000	9%	sterke toename	11.000
Noord-Brabant	22.000	7%	sterke toename	8.400
Utrecht	19.000	6%	sterke toename	7.200
Zeeland	13.000	4%	sterke toename	5.000
Overijssel	12.000	4%	sterke toename	5.000
Flevoland	12.000	4%	stabiel	5.000
Groningen	9.000	3%	matige toename	3.600
Limburg	7.000	2%	sterke toename	2.400
Drenthe	5.000	2%	sterke toename	2.400
Landelijk	300.000	100%	sterke toename	120.000

Prioritering

De Grauwe Gans bevindt zich als niet-broedvogel in een gunstige Staat van Instandhouding. Door de enorme toename van de Grauwe Gans zijn lokaal belangrijke conflicten ontstaan bij de realisatie van gebiedsdoelstellingen waarbij het vooral gaat om aantasting van het leefgebied van diverse soorten moerasvogels, maar ook verschillende habitattypen (o.a. door eutrofiëring). Voor de Grote Karekiet wordt begrazing van riet door ganzen landelijk gezien als een van de grootste knelpunten voor herstel van de populatie. Gezien de gunstige Staat van Instandhouding van de Grauwe Gans verdient het aanbeveling om de realisatie van andere doelen die zich in een minder gunstige positie bevinden te laten prevaleren boven die van Grauwe Gans.

II. Inhoudelijke onderbouwing van de bouwsteen

1. Staat van Instandhouding (SvI)

De huidige SvI van de Grauwe Gans als niet-broedvogel wordt als ‘gunstig’ beoordeeld:

Verspreidingsgebied	gunstig
Populatie	gunstig
Leefgebied	gunstig
Toekomstperspectief	gunstig
Staat van Instandhouding	gunstig

Het verspreidingsgebied, waarbij het gaat om de buitengrens van het gebied waarbinnen de soort voorkomt, is stabiel in vergelijking met de periode rond 1980, dus ten tijde van de inwerkingtreding van de Vogelrichtlijn. De huidige populatieomvang (2014/15-2019/20) ligt met 300.000 vogels (seizoensgemiddelde) ruim boven de Gunstige Referentiewaarde (GRW) voor de populatie van 120.000 vogels (zie soortspecifieke onderbouwing hieronder en generieke uitleg box 1, tabel 2). In combinatie met een sterk toenemende lange termijntrend (1980/81-2019/20; figuur 1) leidt dit tot een gunstige beoordeling van het aspect populatie. De omvang en kwaliteit van het leefgebied zijn voldoende om het aantal vogels op een gunstig niveau in stand te houden. De aantallen laten op de korte termijn een matige toename zien en er zijn geen ontwikkelingen die de gunstige SvI op de langere termijn in de weg staan, waarmee het toekomstperspectief wordt beoordeeld als gunstig. In het doelendocument (ministerie van LNV 2006) werd de SvI tevens op alle aspecten als ‘gunstig’ ingeschat.

Nadere onderbouwing GRW⁶

Voor de bepaling van de GRW voor Grauwe Gans als niet-broedvogel is afgeweken van de methodiek zoals omschreven in box 1 en Vogel *et al.* (2021). Voor de broedpopulatie is namelijk eerder een GRW bepaald in het kader van het *Adaptive flyway management plan* (AFMP) voor Grauwe Gans (Powolny *et al.* 2018, Nagy *et al.* 2021) binnen de African-Eurasian Waterbird Agreement (AEWA). Omdat Grauwe Ganzen in Nederland grotendeels standvogels zijn is de Gunstige Referentiewaarde voor niet-broedvogels hierop afgestemd. Uitgaande van een Gunstige Referentiewaarde van 21.000 broedparen (van Roomen *et al.* 2020), rekening houdend met het deel van de populatie dat niet broedt (Schekkerman 2012) en ervan uitgaande dat twee derde van de overwinteraars standvogel is, komt dit uit op een GRW voor de niet-broedpopulatie van 120.000 vogels (seizoensgemiddelde).

Tabel 2. Informatie over de populatieomvang- en ontwikkelingen die betrokken is bij de beoordeling van de Staat van Instandhouding (SvI).

Aspecten kerngetallen SvI	Periode	Conclusie/output
Huidige populatieomvang	2014/15-2019/20	300.000 vogels (seizoensgemiddelde)
Beoordeling korte termijntrend	2008/09-2019/20	matige toename (1,8% per jaar)
Beoordeling lange termijntrend	1980/81-2019/20	sterke toename (6,1% per jaar)
Gunstige Referentiewaarde Populatie	zie tekst	120.000 vogels (seizoensgemiddelde)

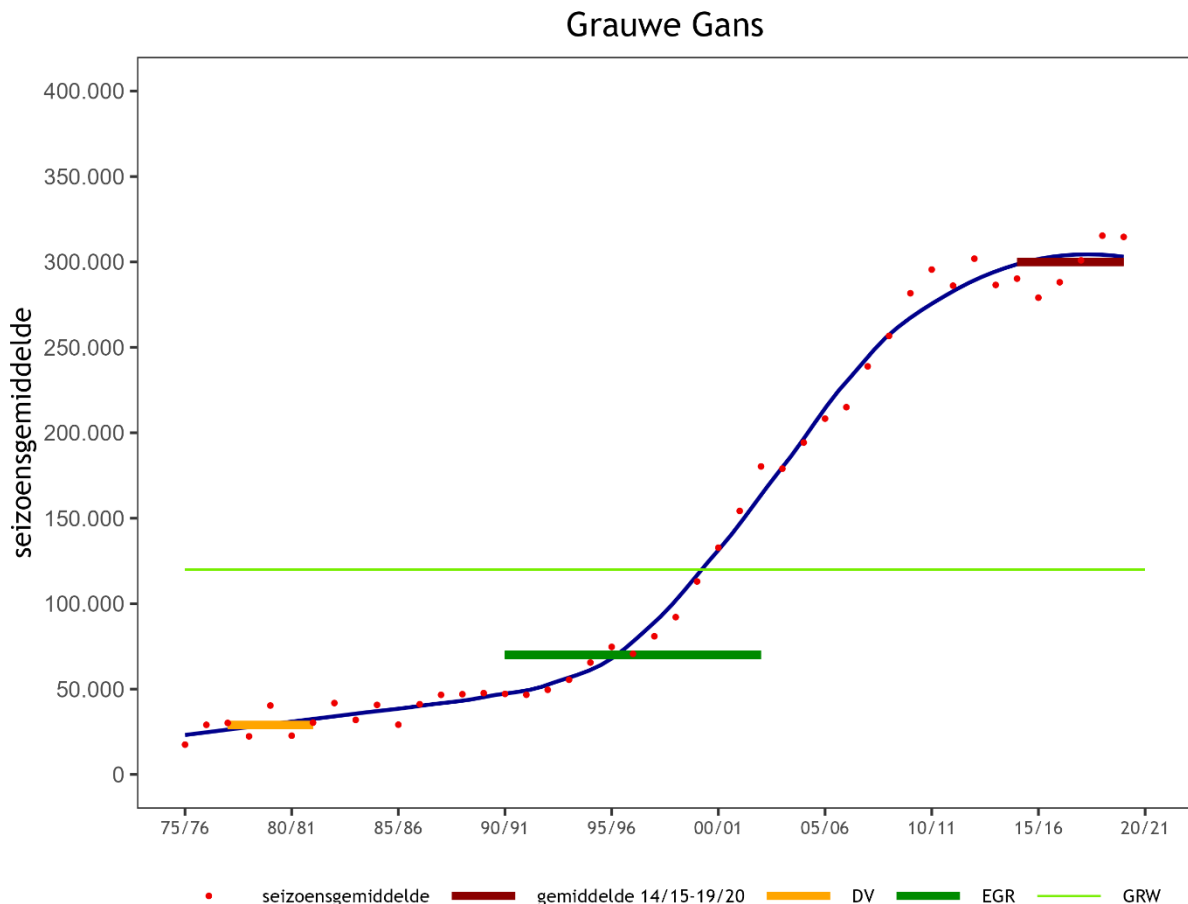
⁶ De te nemen stappen voor het bepalen van de GRW voor niet-broedvogels worden in detail toegelicht in Vogel *et al.* (2021), waarbij het stroomschema in figuur 5.5 (bepaling GRW) wordt gevolgd. Zie ook de generieke uitleg in box 1 van deze bouwsteen.

Box 1. Wat is de GRW en hoe wordt die bepaald voor niet-broedvogels

Bij de methodiek voor het bepalen van de SvI (Vogel *et al.* 2021) is het voor de beoordeling van het aspect populatie nodig om de actuele populatieomvang te vergelijken met een Gunstige Referentiewaarde (GRW, ofwel *Favourable Reference Value* (FRV)). De GRW schetst de populatieomvang in een ecologische toestand van een populatie die gunstig is en is een objectieve, wetenschappelijk onderbouwde waarde. Bij de bepaling worden alleen ornithologisch-ecologische aspecten betrokken. De GRW voor de populatiegrootte is geen doel op zich maar wel een belangrijke pijler voor de bepaling van de vitaliteit van de populatie. Voor een gunstige SvI moeten echter ook andere aspecten (verspreidingsgebied, leefgebied en toekomstperspectief) op orde zijn. Bij het bepalen van de GRW voor de populatie worden voor niet-broedvogels de hierna beschreven uitgangspunten gehanteerd.

- De Vogelrichtlijn bepaalt dat het niveau van de populatie ten tijde van de inwerkingtreding van de Vogelrichtlijn (1980), de *Directive Value* (DV), behouden moet blijven. Om te voorkomen dat de DV sterk wordt beïnvloed door piek- of daljaren wordt een gemiddelde over 5 seizoenen aangehouden: de periode 1977/78-1981/82. Wanneer de DV aantoonbaar gunstig is, wordt de GRW gelijk gesteld aan de DV. Er zijn echter gevallen waarbij de periode rondom 1980 aantoonbaar geen gunstige periode is, bijvoorbeeld als gevolg van drukfactoren zoals waterkwaliteit en doorwerking van pesticiden.
- Om te bepalen in hoeverre de DV een populatieomvang op een gunstig niveau weerspiegelt wordt deze vergeleken met de *Ecologisch Gunstige Referentie* (EGR). De EGR weerspiegelt net als bij broedvogels de gemiddelde populatieomvang in een periode waarin de ecologische omstandigheden voor de soort relatief gunstig waren. Deze gunstige referentieperiode varieert per 'voedsel-habitatgilde', soorten die overeenkomstige eisen stellen aan hun leefgebied (zie tabel 5.2 in Vogel *et al.* 2021). Wanneer de EGR op een hoger niveau dan de DV ligt, dan geldt de EGR als GRW; de DV zal dan een ongunstige of minder gunstige situatie weerspiegelen. Als GRW geldt dus de DV *tenzij* de EGR hoger is.
- Wanneer de GRW wordt gebaseerd op een EGR die beïnvloed is door een ontwikkeling vóór de inwerkingtreding van de Vogelrichtlijn die het leefgebied van een soort onomkeerbaar heeft verkleind, dan is de GRW naar beneden bijgesteld. Daarvan is sprake bij enkele soorten die in belangrijke mate gebruik maken van het Zuidwestelijke Deltagebied. Door de Deltawerken is foerageergebied definitief verloren gegaan en per relevante soort is dit in mindering gebracht op de GRW.
- In sommige gevallen kan de EGR niet worden bepaald, bijvoorbeeld omdat de soort sterk toeneemt (>1% per jaar). Dit is o.a. het geval bij soorten die zich recent gevestigd hebben. Dan is de GRW bepaald op het gemiddelde van de periode 2014/15-2019/20.

Voor een nadere uitleg wordt verwezen naar Vogel *et al.* (2021).

Figuur 1. Overzicht van de waarden waarmee de ‘Gunstige Referentiewaarde’ (GRW) voor de populatie van de Grauwe Gans als niet-broedvogel is bepaald. Weergegeven is het globale populatieverloop op basis van de aantallen (seizoensgemiddelde, rode punten). Dit populatieverloop is weergegeven met een donkerblauwe solide lijn. Relevante waarden, inclusief de periode waar deze betrekking op hebben, zijn aangeduid met gekleurde horizontale balkjes: Directive Value (DV, 1977/78-1981/82, oranje), Ecologisch Gunstige Referentie (EGR, donkergroen) en populatieomvang in de periode 2014/15-2019/20 (donkerrood). De GRW zelf is weergegeven als lichtgroene horizontale lijn. Voor een verdere toelichting over de methodiek wordt verwezen naar box 1 en Vogel *et al.* (2021).

2. Landelijke opgave bij een gunstige Staat van Instandhouding (GSvI)

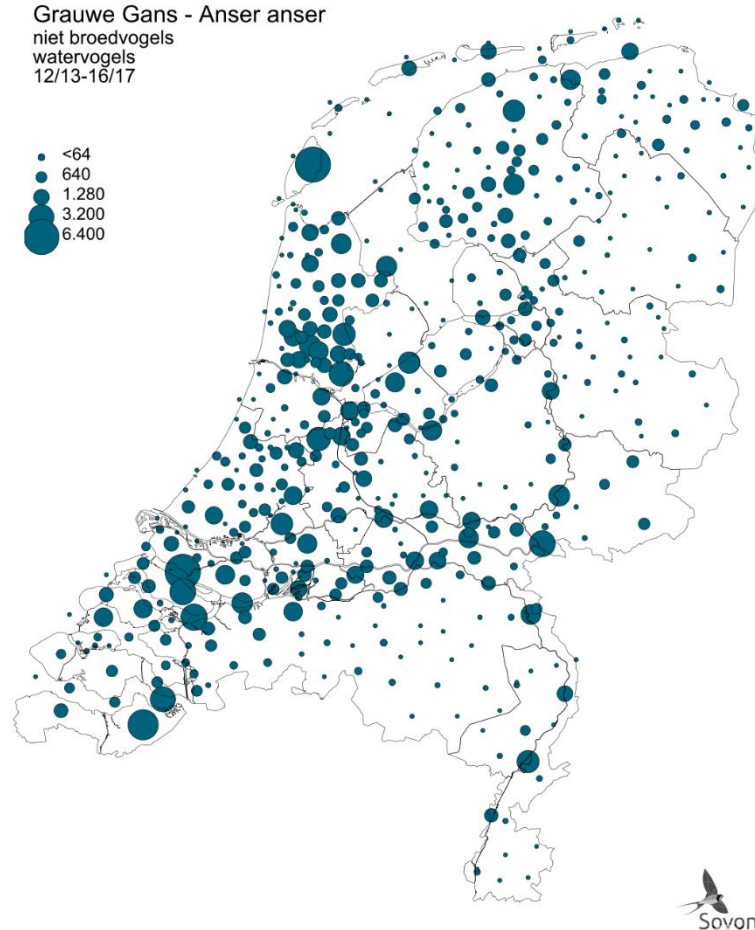
De populatieomvang overeenkomstig de GSvI bedraagt 120.000 vogels (seizoensgemiddelde). Met gemiddeld 300.000 vogels over de laatste zes jaar (2014/15-2019/20) ligt de huidige populatie daar ruim boven.

III. Haalbaarheid

1. Beoordeling landelijke opgave

De in Nederland overwinterde aantallen Grauwe Ganzen zijn sinds 1975 sterk toegenomen (figuur 1), een gevolg van de toegenomen Noordwest-Europese broedpopulatie inclusief de Nederlandse. De vogels vinden in het intensief beheerde Nederlandse landschap een voor deze soort gunstige afwisseling van goede voedselmogelijkheden in boerenland en waterrijke gebieden om te slapen en te rusten. Nederlandse Grauwe Ganzen zijn tegenwoordig grotendeels standvogel (Voslamber *et al.* 2010, Voslamber & Koffijberg 2018) en vormen dan ook een belangrijk deel van de bij ons aanwezige overwinteraars. Analyses van Kleijn *et al.* (2012) lieten zien dat tussen 2001 en 2009 het aandeel Nederlandse broedvogels in de overwinterende populatie groeide van 30% naar 69%, en dit aandeel is sindsdien vermoedelijk verder toegenomen (met regionale variatie) (Buij & Koffijberg 2019). Tegelijkertijd blijven ook Scandinavische broedvogels in de winter steeds vaker dichterbij huis (Nilsson

2013, Ramo *et al.* 2015). Deze ontwikkeling wordt bevorderd door de tendens naar zachtere winters. De instroom vanuit Scandinavië, en waarschijnlijk ook vanuit Duitsland is daardoor verminderd (Voslamber & Koffijberg 2018). Na een aantal jaren met weinig verandering in aantallen lijkt er recent weer een fase van groei in te zetten (Hornman *et al.* 2021). De Grauwe Gans komt verspreid over heel Nederland voor, met de grootste concentraties in het rivierengebied en West- en Zuidwest-Nederland (figuur 2).

Figuur 2. Verspreiding van de Grauwe Gans als niet-broedvogel in de periode 2012/13 - 2016/17. Weergegeven is het gemiddelde seizoensgemiddelde (vogels) per hoofdgebied (cluster van telgebieden) (Sovon 2022).

2. Knelpunten en maatregelen

Knelpunten

Op dit moment zijn er op landelijk niveau geen belangrijke knelpunten die het behoud van de GSvI van de Grauwe Gans als niet-broedvogel in de weg staan. Aviaire influenza vormt wel een aandachtspunt. Geschat wordt dat ca. 0,7% van de in Nederland overwinterende Grauwe Ganzen in 2020/21 door HPAI is doodgegaan (Caliendo *et al.* 2024). De onderstaande analyse richt zich dan ook op behoud van de gunstige situatie.

Beheer en herstel-/verbetermaatregelen

- De Grauwe Gans is door zijn voorkomen in kleinere groepen meestal toleranter voor verstoring dan andere ganzensoorten. Alleen ruiende vogels in mei-juni zijn extreem gevoelig voor verstoring (Kahlert 2006, Krijgsveld *et al.* 2008). Verstoringbronnen voor de Grauwe Gans op voedselterreinen zijn vooral schadebestrijding met afschot en vliegverkeer (laagvliegende sportvliegtuigen en helikopters) en landbouwwerkzaamheden. (Water)recreatie, veranderingen in waterpeil en schadebestrijding met ondersteunend afschot kunnen het gebruik van slaap- en rustplaatsen beïnvloeden, en daarmee ook de aantallen Grauwe Ganzen in nabijgelegen voedselgebieden. Windparken en hoogspanningsleidingen kunnen als barrière werken voor de pendelbewegingen tussen voedselterrein en slaapplaats.

- Overwinterende Grauwe Ganzen reageren negatief op natuurontwikkeling in uiterwaarden, doordat productiegrasland wordt omgezet in meer natuurlijke vegetatie (van den Bremer *et al.* 2009). Wel is bij Grauwe Gans in vergelijking met Kolgans of Brandgans het verschil tussen cultuur- en natuurgras om te foerageren minder groot. De Grauwe Gans heeft een minder uitgesproken voorkeur voor agrarisch gebied, en uit sommige gebieden is bekend dat er in de wintermaanden in natuurgebieden wordt gefoerageerd op worteldelen van diverse planten (Voslamber & Lieftink 2011). Door hun zware snavel kunnen Grauwe Ganzen beter uit de voeten met ondergrondse voedselbronnen en zijn minder afhankelijk van gras dan andere ganzensoorten.

Regionale verschillen

Door de sterke toename van Grauwe Gans ontstaan lokaal conflicten bij de realisatie van andere natuurdoelstellingen. De meest genoemde natuurwaarden die volgens beheerders te lijden hebben van Grauwe Ganzen zijn rietkragen en waterriet, moerasvogels, weidevogels, waterkwaliteit en de daarmee samenhangende botanisch waardevolle vegetaties (Kleijn *et al.* 2011). Begrazingsdruk van riet en andere helofyten kan zo hoog zijn, dat ontwikkeling van deze soorten niet van de grond komt, of zodanig wordt teruggedrongen, dat leefgebied voor Grote Karekiet, Roerdomp of Porseleinhoen niet beschikbaar komt dan wel verdwijnt. Begrazingsdruk blijkt daardoor in veel gebieden een bepalende factor voor helofyten en de moerasvogelstand (de Fouw *et al.* 2021). Zo leidt in Natura 2000-gebied Oostelijke Vechtplassen de graasdruk door Grauwe Gans ertoe dat het biotoop voor moerasvogels dusdanig wordt aangetast dat bij de huidige graasdruk de instandhoudingsdoelstellingen voor deze moerasvogels niet worden gerealiseerd (van der Winden & Dreef 2019). Voor Grote Karekiet wordt begrazing door ganzen gezien als het grootste acute knelpunt in de overgebleven kerngebieden in Nederland, en het vermindert in belangrijke mate de potentie van veel moerassen als broedgebied (van der Winden *et al.* 2020, Roodbergen & Foppen 2021).

Relevante ontwikkelingen op het vlak van beleid en beheer

- De Grauwe Gans is één van de vier soorten ganzen waarvoor binnen de African-Eurasian Waterbird Agreement (AEWA) een adaptive flyway management plan is ontwikkeld (Powolny *et al.* 2018, Nagy *et al.* 2021). Nederland participeert in dit plan. Uitgangspunt voor dit adaptieve beheer is het formuleren van streefstanden op verschillende ruimtelijke niveaus. Maatregelen om deze streefstanden te bereiken worden jaarlijks geëvalueerd op grond van de beschikbare monitoringgegevens die worden samengebracht in een populatiemodel.
- In Nederland staat de Grauwe Gans op de eerste plaats van schadeveroorzakende soorten (BIJ12 2022) en speelt een rol in de discussie rondom de vliegveiligheid op Schiphol. In dat kader geven provincies ontheffingen af voor populatiebeheer (zomer) en verjaging met ondersteunend afschot (winter). In de seizoenen 2016/17 – 2018/19 werden via dit instrumentarium gemiddeld 209.000 Grauwe Ganzen in Nederland aan de populatie onttrokken (Buij & Koffijberg 2019). Gezien de toename van de soort is het aannemelijk dat mogelijkheden voor regulatie en schadebestrijding in de komende jaren zullen toenemen.
- Door maatregelen ten behoeve van hoogwaterveiligheid, vaarwegbeheer en de Kaderrichtlijn Water (KRW) kan de hoeveelheid foerageergebied voor overwinterende ganzen afnemen. Dit speelt o.a. binnen het voor overwinterende Grauwe Ganzen aangewezen belangrijke Natura 2000-gebied Rijntakken. Hier moeten naast de hiervoor genoemde ontwikkelingen ook de in het Natura 2000-beheerplan genoemde maatregelen ten behoeve van de overige instandhoudingsdoelstellingen met een uitbreidingsopgave worden uitgevoerd (bijvoorbeeld ontwikkeling hardhoutoibos). Daarnaast spelen er tal van andere, al dan niet concrete, ruimtelijke claims. Dit vereist een nauwkeurige afstemming van de verschillende ontwikkelingen in een gebied, waarbij zorg wordt gedragen dat er voldoende draagkracht voor overwinterende ganzen overblijft (van den Bremer *et al.* 2019). Vergelijkbare ontwikkelingen kunnen zich ook in andere voor Grauwe Gans aangewezen gebieden voordoen.

Ontwikkelingen op biogeografische schaal

De Noordwest-Europese populatie nam toe van ca. 30.000 individuen midden jaren zestig tot 120.000-130.000 midden jaren tachtig (Madsen 1987). De totalen op basis van januari-tellingen bereikten ca. 700.000 individuen in 2012. De januari-tellingen hebben echter de neiging om de werkelijke omvang van de populatie te onderschatten, aangezien niet alle locaties (met name landbouwpercelen met een toenemend aantal ganzen) jaarlijks kunnen worden geteld (Powolny *et al.* 2018). Recentere gegevens (2020) wijzen op een populatieomvang van 800.000 individuen, waarvan 56% in Nederland (EGMP 2021). In de periode 2013-2017 broedde in Europa naar schatting meer dan 250.000 paren, en de

populatie neemt nog steeds toe (Keller *et al.* 2020, EGMP 2021). Het aantal overwinterende Grauwe Ganzen is binnen alle lidstaten van de EU toegenomen, in het bijzonder in Duitsland, Denemarken, Zweden, Frankrijk en Nederland (Powolny *et al.* 2018). De Grauwe Gans is op Europees niveau gecategoriseerd als een soort van ‘Least Concern’ in de IUCN Rode Lijst (Birdlife International 2021).

Kennisleemtes

Er zijn op dit moment geen kennisleemtes die het behouden van de GSvI in de weg staan. Wel is bij uitvoering van beleid onduidelijk wat de verhouding is tussen eigen broedvogels en doortrekkers en wintergasten, en welke vogels door welke maatregelen worden getroffen.

Beoordeling haalbaarheid populatieomvang in 2050

Op dit moment bevindt de Grauwe Gans zich als niet-broedvogel in een GSvI en het toekomstperspectief is gunstig. In samenhang met de populatiegroei kan behoud van de GRW van 120.000 vogels (seizoensgemiddelde) als haalbaar worden beoordeeld.

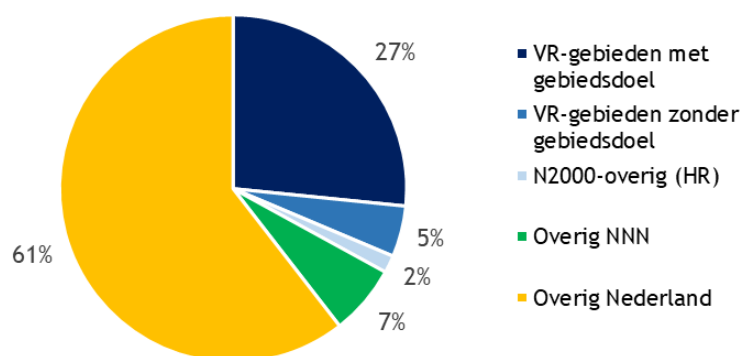
3. Advies landelijk doel

De populatieomvang bij een GSvI bedraagt 120.000 vogels (seizoensgemiddelde). De populatieomvang van ca. 300.000 vogels (seizoensgemiddelde) die momenteel in Nederland aanwezig is ligt hier ruim boven. De korte termijntrend is positief en het toekomstperspectief is als gunstig beoordeeld. Het advies is daarom om het landelijke doel op 120.000 vogels (seizoensgemiddelde) te stellen, overeenkomstig de omvang waarbij de soort duurzaam in het leefgebied kan voortbestaan. De landelijke opgave is in de huidige situatie gerealiseerd, er is een ruime marge.

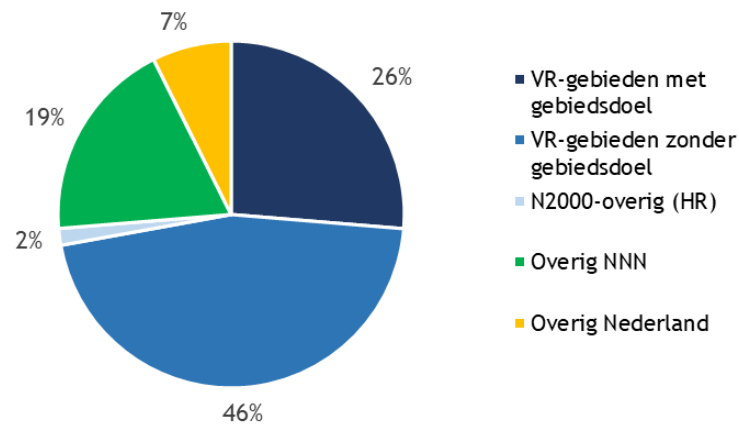
IV. Regionale opgave

1. Actueel voorkomen

In de afgelopen zes seizoenen (2014/15-2019/20) bevond op basis van het seizoensgemiddelde ruim een kwart van de bij ons overwinterende Grauwe Ganzen zich binnen vogelrichtlijngebieden met een gebiedsdoel (foerageerfunctie) voor deze soort (figuur 3). Het merendeel van de populatie overwintert in ‘overig Nederland’, met de nadruk op Laag-Nederland, waar ze voornamelijk in cultuurland verblijven om te foerageren. Op basis van tellingen op slaapplaatsen bevindt ca. driekwart van de getelde aantallen zich binnen vogelrichtlijngebieden (figuur 4). De Grauwe Gans is binnen Nederland voor het vinden van rustige wateren om te slapen dan ook sterk afhankelijk van het netwerk van Natura 2000-gebieden.

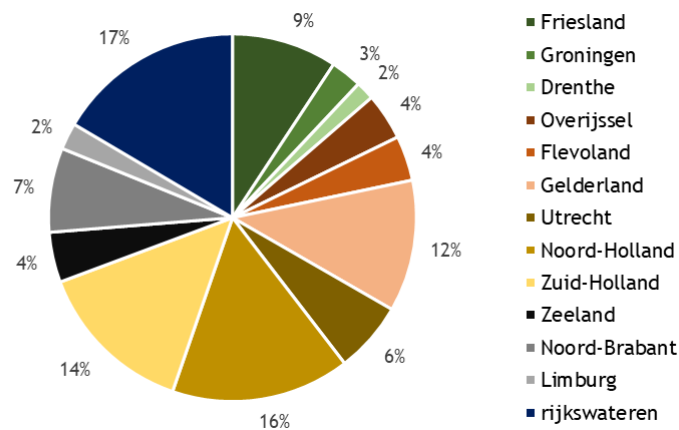

Figuur 3. Aanwezigheid in de afgelopen zes jaar (2014/15-2019/20, op basis van seizoensgemiddelde) in onder de Vogelrichtlijn aangewezen Natura 2000-gebieden met een instandhoudingsdoel voor de foerageerfunctie voor de Grauwe Gans als niet-broedvogel, de overige vogelrichtlijngebieden, overige Natura 2000-gebieden (habitatrictlijngebieden), overig Natuurnetwerk Nederland (NNN) en overig Nederland (buiten N2000/NNN).

Figuur 4. Aanwezigheid in de afgelopen zes jaar (2014/15-2019/20, op basis van seizoensmaxima) in onder de Vogelrichtlijn aangewezen Natura 2000-gebieden met een instandhoudingsdoel voor de slaapplaatsfunctie voor de Grauwe Gans als niet-broedvogel, de overige vogelrichtlijngebieden, overige Natura 2000-gebieden (habitatrichtlijngebieden), overig Natuurnetwerk Nederland (NNN) en overig Nederland (buiten N2000/NNN).

In figuur 5 wordt de verdeling gepresenteerd over de provincies en de rijkswateren. Het provincie-aandeel is exclusief rijkswateren, de aantallen in het rivierengebied worden wel aan de provincies toegekend. Voor deze indeling is gekozen omdat provincies en RWS (rijkswateren) de voortouwnemers voor de beheerplannen zijn. De Grauwe Gans komt als niet-broedvogel verspreid over heel Nederland voor, waarbij de grootste aandelen zich binnen de rijkswateren en de provincies Noord-Holland, Zuid-Holland en Gelderland bevinden.

Figuur 5. Aanwezigheid van de Grauwe Gans als niet-broedvogel in de afgelopen zes jaar (2014/15-2019/20) per provincie (exclusief rijkswateren) en in de rijkswateren. De rijkswateren zijn gedefinieerd als het voortouwgebied van RWS.

De Waddenzee herbergt het grootste aandeel van de niet broedende populatie in Nederland (tabel 3). De Grauwe Gans is hierbinnen vooral te vinden op Texel, nabij het Lauwersmeer, in de Dollard en langs de Groninger waddenkust (ministerie van I&W 2016). Andere belangrijke gebieden voor de Grauwe Gans om te overwinteren zijn Rijntakken en binnen de Deltawateren het Haringvliet en Westerschelde & Saeftinghe.

Tabel 3. De belangrijkste gebieden voor de Grauwe Gans als niet-broedvogel in de winterseizoenen 2014/15-2019/20 alsmede overige Natura 2000-gebieden met een instandhoudingsdoel (IHD) voor deze soort. Het procentueel aandeel in de Nederlandse winterpopulatie is indicatief weergegeven (afgezet tegen landelijk seizoensgemiddelde of -maximum). Functie(s) van het gebied: f (foerageren), s (slapen). Type berekening (waarde): g = seizoensgemiddelde, m = seizoensmaximum. VR* = (mede) onder de Vogelrichtlijn aangewezen als Natura 2000-gebied met een instandhoudingsdoel voor de Grauwe Gans als niet-broedvogel, HR = in het kader van de Habitatrichtlijn aangewezen als Natura 2000-gebied (indien >5%), NNN = Natuurnetwerk Nederland (indien >5%), overig = overig Nederland, rw = rijkswateren (voortouwnemer RWS), IHD = huidige instandhoudingsdoel, - = geen IHD.

Gebied	Status	Regio	Functie (waarde)	Huidige populatie	Aandeel in NL	IHD (vogels)
Waddenzee	VR*/HR	rw	f, s (g)	15.282	5%	7.000
Rijntakken	VR*/HR	Gl	f (g)	12.993	4%	8.300
Rijntakken	VR*/HR	Gl	s (m)	11.993	2%	21.500
Haringvliet	VR*/HR	rw	f, s (g)	5.933	2%	6.600
Westerschelde & Saefthinge	VR*/HR	rw	f, s (g)	5.747	2%	16.600
Gestuwde Maas	NNN/overig	Li/Gl/NB	f (g)	5.535	2%	-
Polders Ronde Hoep en Groot-Mijdrecht	NNN/overig	NH/Ut	f (g)	5.446	2%	-
Oostvaardersplassen	VR*	Fl	f, s (g)	4.705	2%	4.200
Wieringermeer	overig	NH	f (g)	3.812	1%	-
IJsselmeer	VR*/HR	rw	f, s (g)	3.712	1%	580
Krammer-Volkerak	VR*/HR	rw	f, s (g)	3.696	1%	2.100
Hollands Diep	VR*/HR	rw	f, s (g)	3.081	1%	1.200
Biesbosch	VR*/HR	NB	f, s (g)	3.074	1%	2.300
Oosterschelde	VR*/HR	rw	f, s (g)	3.005	1%	2.300
Grevelingen	VR*/HR	rw	f, s (g)	2.169	1%	630
Polder Zeevang	VR*	NH	f (g)	2.135	1%	190
Lauwersmeer	VR*	Gr	f, s (g)	1.941	1%	1.100
Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	VR*/HR	NH	f (g)	1.931	1%	90
Oostelijke Vechtplassen	VR*/HR	NH	f, s (g)	1.798	1%	1.200
De Wieden	VR*/HR	Ov	f, s (g)	1.469	<1%	1.100
Ketelmeer & Vossemeer	VR*	rw	f, s (g)	1.378	<1%	680
Markermeer & IJmeer	VR*/HR	rw	f, s (g)	1.378	<1%	510
Zwarte Meer	VR*/HR	rw	f, s (g)	1.041	<1%	630
Deelen	VR*	Fr	f, s (g)	1.017	<1%	480
Alde Feanen	VR*/HR	Fr	f, s (g)	977	<1%	280
Eemmeer & Gooimeer Zuidoever	VR*	rw	f, s (g)	778	<1%	300
Lepelaarplassen	VR*	Fl	f, s (g)	559	<1%	240
Zoommeer	VR*	rw	f, s (g)	404	<1%	470
Markiezaat	VR*	NB	f, s (g)	383	<1%	510
Abtskolk en Putten	VR*	NH	f (g)	206	<1%	600
Voordelta	VR*/HR	rw	f, s (g)	202	<1%	70
Duinen Goeree & Kwade Hoek	VR*/HR	ZH	f, s (g)	156	<1%	240
Naardermeer	VR*/HR	NH	s (m)	603	<1%	behoud

2. Advies voor regionale opgave voor 2050

Het voorgestelde landelijke doel voor 2050 vormt het uitgangspunt voor de regionale opgaves. De opgave wordt verdeeld naar rato van het aandeel van de regio in de landelijke populatie, tenzij er redenen zijn om daar gemotiveerd van af te wijken. Dat kan door verschillen in regionale trends (makkelijker te realiseren in regio's waar de soort het beter doet), verschil in areaal potentieel leefgebied en/of de nabijheid van bronpopulaties voor herstel. Bij de Grauwe Gans is er geen reden om af te wijken van de verdeling op basis van het huidige regioaandeel in het landelijke totaal. Omdat er voor de Grauwe Gans geen aanvullende landelijke opgave is, is er ook geen aanvullende regionale opgave (tabel 4). In beginsel kan dan worden gestuurd op behoud, waarvoor informatie over de actuele regionale aantallen houvast biedt. In de winter komen Grauwe Ganzen in alle regio's voor, met de grootste aandelen in de rijkswateren, Noord-Holland, Zuid-Holland, Gelderland en Friesland.

Tabel 4. Voorstel voor opgave (aantal vogels, seizoensgemiddelde) per regio (rijkswateren en provincies exclusief aandeel rijkswateren) van de populatie van de Grauwe Gans als niet-broedvogel voor 2050. De rijkswateren zijn gedefinieerd als het voortouwgebied van RWS. Tevens weergegeven zijn de huidige populatieomvang (gemiddeld seizoensgemiddelde), het aandeel binnen Nederland van de huidige populatie en de korte termijn-trend. De trend heeft betrekking op de provincies inclusief de rijkswateren. Het huidige aantal vogels per regio is als vertrekpunt gehanteerd bij het voorstel voor de regionale opgaves. n.b. = niet bepaald.

Regio	Huidige populatie (2014/15-2019/20)	Landelijk aandeel regio (2014/15-2019/20)	Trend (2008/09-2019/20)	Voorstel regionale opgave 2050
rijkswateren	49.000	17%	n.b.	20.000
Noord-Holland	47.000	16%	sterke toename	19.000
Zuid-Holland	42.000	14%	sterke toename	17.000
Gelderland	35.000	12%	sterke toename	14.000
Friesland	28.000	9%	sterke toename	11.000
Noord-Brabant	22.000	7%	sterke toename	8.400
Utrecht	19.000	6%	sterke toename	7.200
Zeeland	13.000	4%	sterke toename	5.000
Overijssel	12.000	4%	sterke toename	5.000
Flevoland	12.000	4%	stabiel	5.000
Groningen	9.000	3%	matige toename	3.600
Limburg	7.000	2%	sterke toename	2.400
Drenthe	5.000	2%	sterke toename	2.400
Landelijk	300.000	100%	sterke toename	120.000

V. Prioritering

De Grauwe Gans bevindt zich als niet-broedvogel in een GSvI. Door de enorme toename van de Grauwe Gans zijn lokaal conflicten ontstaan bij de realisatie van gebiedsdoelstellingen waarbij het vooral gaat om aantasting van het leefgebied van diverse soorten moerasvogels maar ook verschillende habitattypen (o.a. door eutrofiëring). Voor de Grote Karekiet wordt begrazing van riet door ganzen landelijk gezien als een van de grootste knelpunten voor herstel van de populatie. Gezien de GSvI van de Grauwe Gans verdient het aanbeveling om de realisatie van andere doelen die zich in een minder gunstige positie bevinden te laten prevaleren boven die van Grauwe Gans.

Literatuur

- BIRDLIFE INTERNATIONAL. 2021. European Red List of Birds. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.
- VAN DEN BREMER L., VAN TURNHOUT C., VAN ROOMEN M. & VOSLAMBER B. 2009. Natuurontwikkeling in uiterwaarden: hoe reageren trekkende en overwinterende watervogels? De Levende Natuur 110: 231-234.
- VAN DEN BREMER L., SCHEKKERMAN H., VAN WINDEN E. & VOGEL R. 2019. Draagkracht voor overwinterende ganzen in Natura 2000-gebied Rijntakken. Sovon-rapport 2019/36. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- BULJ R. & KOFFIJBERG K. 2019. Ganzen en ganzenschade in Nederland; Overzicht van kennis en kennishiaten voor effectief beleid. Rapport 2965. Wageningen Environmental Research, Wageningen.
- CALIENDO V., KLEYHEEG E., BEERENS N., CAMPHUYSEN K.C.J., CAZEMIER R., ELBERS A.R.W., FOUCHIER R.A.M., KELDER L., KUIKEN T., LEOPOLD M., SLATERUS R., SPIERENBURG M.A.H., VAN DER JEUGD H., VERDAAT H. & RIJKS J.M. 2024. Effect of 2020-21 and 2021-22 Highly Pathogenic Avian Influenza H5 Epidemics on Wild Birds, the Netherlands. Emerging Infectious Diseases 30: 50-57.
- EGMP. 2021. Population Status and Assessment Report 2021. EGMP Technical Report No. 19 Bonn, Germany.
- DE FOUW J., VAN DER HUT R.M.G., BAKKER E.S., SMOLDERS A.J.P., VAN DER WINDEN J. & WESTENDORP P.J. 2021. Inrichting, ontwikkeling en beheer van moerassen op voormalige landbouwgrond: Een eerste verkenning van de ontwikkeling van eutrofe moerassen. Rapport nummer 2021/OBN249-LZ. Kennisnetwerk OBN, Driebergen.

- HORNMAN M., KAVELAARS M., KOFFIJBERG K., HUSTINGS F., VAN WINDEN E., VAN ELS P., KLEEFSTRA R., SOVON GANZEN- EN ZWANENWERKGROEP & SOLDAAT L. 2021. Watervogels in Nederland in 2018/2019. Sovon rapport 2021/01, RWS-rapport BM 21.08. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- KAHLERT J. 2006. Effects of feeding patterns on body mass loss in moulting Greylag Geese *Anser anser*. *Bird Study* 53: 20-31.
- KELLER V., HERRANDO S., VOŘÍŠEK P., FRANCH M., KIPSON M., MILANESI P., MARTÍ D., ANTON M., KLVAŇOVÁ A., KALYAKIN M. V., BAUER H.-G. & FOPPEN R.P.B. 2020. European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change. European Bird Census Council & Lynx Edicions, Barcelona.
- KLEIJN D., CLERKX A.P.P.M., VAN KATS R.J.M. & MELMAN TH.C.P. 2011. Grauwe ganzen en natuurschade in reservaten; een analyse van de perceptie van beheerders. Alterra-rapport 2165. Alterra, Wageningen.
- KLEIJN D., VAN DER HOUT J., VOSLAMBER B., VAN RANDEN Y. & MELMAN T.C.P. 2012. In Nederland broedende Grauwe ganzen - Ontwikkelingen in landbouwkundige schade en factoren die hun ruimtegebruik beïnvloeden. Alterra-rapport 2343. Alterra, Wageningen.
- VAN KLEUNEN A., VAN ROOMEN M., JANSSEN J.A.M., KUITERS A.T., VAN WINDEN E., BOELE A., SCHMIDT A.M. & VAN VREESWIJK T. 2017. Advies over correcties en bijstellingen van Natura 2000-doelen; Achtergronddocument bij het rapport Advies over de Natura 2000 doelensystematiek en Natura 2000-doelen. Rapport 2779C. Sovon-rapport 2016/27. Wageningen Environmental Research, Wageningen.
- KRIJGSVELD K.L., SMITS R.R. & VAN DER WINDEN J. 2008. Verstoringsgevoeligheid van vogels; Update literatuurstudie naar de reacties van vogels op recreatie. Rapport nr. 08-173. Bureau Waardenburg, Culemborg.
- MADSEN J. 1987. Status and management of goose populations in Europe, with special reference to population resting and breeding in Denmark. *Danish Review of Game Biology* 12: 1-76.
- MINISTERIE VAN I&W. 2016. Natura 2000-beheerplan Waddenzee periode 2016-2022.
- MINISTERIE VAN LNV. 2006. Natura 2000 doelendocument. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.
- NAGY S., HELDBJERG H., JENSEN G.H., JOHNSON F., MADSEN J., MEYERS E. & DERELIEV S. 2021. Adaptive Flyway Management Programme for the Greylag Goose *Anser anser*, NW Europe/SW Europe population. Doc. AEWA/EGMIWG/6.15/Rev.2
- NILSSON L. 2013. Censuses of autumn staging and wintering goose populations in Sweden 1977/78-2011/2012. *Ornis Svecica* 23: 3-45.
- POWOLNY T., HØJ-JENSEN G., NAGY S., CZAJKOWSKI A., FOX A.D., LEWIS M. & MADSEN J. (COMPILERS). 2018. AEWA International Single Species Management Plan for the Greylag Goose (*Anser anser*) - Northwest/Southwest European population. AEWA Technical Series No 71, Bonn, Germany.
- RAMO C., AMAT J.A., NILSSON L., SCHRICKE V., RODRÍGUEZ-ALONSO M., GÓMEZ-CRESPO E., JUBETE F., NAVEDO J.G., MASERO J.A., PALACIOS J., BOOS M. & GREEN A. J. 2015. Latitudinal-related variation in wintering population trends of greylag geese (*Anser Anser*) along the atlantic flyway: A response to climate change? *PloS One* 10: e0140181.
- ROODBERGEN M. & FOPPEN R.P.B. 2021. De Grote Karekiet in de knel. Analyse van sturende factoren in de achteruitgang van de Grote Karekiet in Nederland. Sovon-rapport 2021/55. CAPS-rapport 2021/02. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- VAN ROOMEN M., KOFFIJBERG K. & FOPPEN R. 2020. "Favourable Reference Values" voor Grauwe Ganzen in Nederland. Sovon-rapport 2020/92. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- SCHEKKERMAN H. 2012. Aantalsschattingen van broedende ganzen in Nederland: een evaluatie en kwantificering van de onzekerheidsmarges. Rapport 2012/34. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- VOGEL R., FOPPEN R., VAN DEN BREMER L., VAN TURNHOUT C.A.M. & VAN ROOMEN M. 2021. Methodiek voor de bepaling van de staat van instandhouding van vogels. Sovon-rapport 2021/26. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- VOSLAMBER B., KNECHT E. & KLEIJN D. 2010. Dutch Greylag Geese *Anser anser*: migrants or residents? *Ornis Svecica* 20: 207-2014.
- VOSLAMBER B. & LIEFTINK M. 2011. Standaard Rekenmethodiek grasetende watervogels in de Rijntakken. Sovon-onderzoekrapport 2011/09. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- VOSLAMBER B. & KOFFIJBERG K. 2018. Grauwe Gans *Anser anser*. Pp. 68-69 in: Sovon Vogelonderzoek Nederland 2018. Vogelatlas van Nederland. Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen.
- VAN DER WINDEN J. & DREEF C. 2019. Effecten van ganzen op moerasvogelhabitat in de Oostelijke Vechtplassen. Literatuurstudie in verband met instandhoudingsdoelstelling Natura 2000-gebied Oostelijke Vechtplassen. Rapport 2019-04. Jan van der Winden Ecology, Utrecht.

VAN DER WINDEN J., DEUZEMAN S., FOPPEN R. & VAN HORSSSEN P. 2020. Broedsucces en nesthabitat van de Grote Karekiet in begraasde rietkragen in de kerngebieden. *Limosa* 93: 153–164.

Geraadpleegde websites

BIJ12. 2022. Cijfers faunaschade 2020. <https://www.bij12.nl/wp-content/uploads/2021/06/BIJ12-uitgekeerde-faunaschade-2020-Nederland-en-alle-provincies.pdf>. Geraadpleegd op 04/02/2022.

SOVON VOGELONDERZOEK NEDERLAND. 2022. Grauwe Gans. <http://stats.sovon.nl/stats/soort/1610>. Geraadpleegd op 28/01/2022.

WETLANDS INTERNATIONAL. 2022. Waterbird Population Estimates. <http://wpe.wetlands.org/>. Geraadpleegd op 01/02/2022.